

Uchwała z dnia 25 października 2006 r., III CZP 63/06

Sędzia SN Gerard Bieniek (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Iwona Koper

Sędzia SN Zbigniew Kwaśniewski

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa "S.C." sp. z o.o. w G. przeciwko "E." sp. z o.o. w J.S. o zapłatę, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 25 października 2006 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku postanowieniem z dnia 20 czerwca 2006 r.:

"Czy prekluzją dowodową przewidzianą w art. 479¹⁴ § 2 k.p.c. są objęte także twierdzenia i zarzuty pozwanego podniesione w odpowiedzi na pozew złożonej z przekroczeniem terminu dwutygodniowego przewidzianego w art. 479¹⁴ § 1 k.p.c.?"
podjął uchwałę:

W postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych pozwany traci prawo powoływania w toku postępowania wszystkich twierdzeń, zarzutów oraz dowodów na ich poparcie zawartych w odpowiedzi na pozew, złożonej po upływie terminu wskazanego w art. 479¹⁴ § 1 k.p.c., chyba że wykaze, iż – gdyby złożył odpowiedź na pozew w terminie – ich powołanie nie było możliwe albo że potrzeba ich powołania powstała po upływie terminu do złożenia odpowiedzi na pozew.

Uzasadnienie

Przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości wynikło przy rozpoznawaniu przez Sąd Apelacyjny apelacji strony pozwanej od wyroku sądu pierwszej instancji uwzględniającego powództwo o zwolnienie spod egzekucji. Sąd Apelacyjny powziął wątpliwość, czy przewidziana w art. 479¹⁴ § 2 k.p.c. prekluzja w zgłoszeniu twierdzeń i zarzutów ma zastosowanie w przypadku, gdy pozwany w sprawie gospodarczej złożył odpowiedź na pozew po upływie terminu przewidzianego w art. 479¹⁴ § 1 k.p.c. Wyraził

zapatrywanie, że prawidłowa jest rygorystyczna wykładnia art. 479¹⁴ k.p.c., za czym przemawia m.in. analiza tego przepisu w ujęciu historycznym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Artykuł 479¹⁴ § 1 k.p.c. – w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 24 maja 1989 r. o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych (Dz.U. Nr 33, poz. 175 ze zm.) – stanowił, że pozwany był obowiązany do wniesienia odpowiedzi na pozew w terminie dwutygodniowym od otrzymania pozwu, przy czym w sprawach o zawarcie, zmianę i rozwiązanie umowy oraz ustalenie jej treści termin ten wynosił tydzień. W obu przypadkach przewodniczący mógł przedłużyć te terminy w sprawach zawiłych lub w innych uzasadnionych okolicznościach. Artykuł 479¹⁴ § 2 k.p.c. nakazywał natomiast pozwanemu powołanie w odpowiedzi na pozew wszystkich zarzutów i dowodów, a w ramach sankcji za niewywiązanie się z tej powinności przewidywał odpowiednie zastosowanie ówczesnego art. 479¹⁴ § 3 k.p.c. dotyczącego pozwu, co oznaczało możliwość obciążenia pozwanego kosztami procesu w całości lub w części niezależnie od wyniku sprawy. Z kolei sama powinność złożenia odpowiedzi na pozew w terminie określonym w art. 479¹⁴ § 1 k.p.c. była sankcjonowana w ten sposób, że zgodnie z art. 479¹⁸ § 2 k.p.c. sąd mógł wydać wyrok zaoczny na posiedzeniu niejawnym, gdy pozwany nie złożył odpowiedzi na pozew.

Zmianę art. 479¹⁴ § 1 k.p.c. wprowadziła ustawa z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej – prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowym, kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 43, poz. 189 ze zm.). W jej wyniku powinność złożenia odpowiedzi na pozew została ograniczona do spraw, w których sąd nie wydał nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym lub upominawczym, ustanowiony został jednolity dwutygodniowy termin na wywiązanie się z tej powinności, a ponadto przewodniczący utracił prawo przedłużenia tego terminu. W następstwie zmiany dokonanej ustawą z dnia 24 maja 2004 r. o zmianie ustawy – kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 48, poz. 554 ze zm.) art. 479¹⁴ § 2 k.p.c. uzyskał obecne brzmienie.

Przedstawiony rozwój regulacji prawnej w zakresie postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych w odniesieniu do art. 479¹⁴ k.p.c. pozwala stwierdzić,

że nastąpiła zmiana charakteru terminu do wniesienia odpowiedzi na pozew i przewodniczący utracił prawo do jego przedłużania, oraz że ustawodawca – obok sankcji „kosztowej” (art. 479¹² § 4 k.p.c.) wprowadził sankcję w postaci prekluzji materiału procesowego nieprzedstawionego w odpowiedzi na pozew (art. 479¹⁴ § 2 k.p.c.).

Sąd Najwyższy wielokrotnie wypowiadał się na temat skutków prekluzji procesowej przewidzianej w art. 479¹⁴ § 2 k.p.c. Na uwagę zasługuje uchwała z dnia 17 lutego 2004 r., III CZP 115/03 (OSNC 2005, nr 5, poz. 77), w której stwierdzono, że w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych pozwany traci prawo powoływania twierdzeń, zarzutów oraz dowodów na ich poparcie, niepowołanych w odpowiedzi na pozew, bez względu na ich znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, chyba że wykaze, iż ich powołanie w odpowiedzi na pozew nie było możliwe albo że potrzeba powołania wynikła później. W uchwale z dnia 4 czerwca 2004 r., III CZP 28/04 (OSNC 2005, nr 4, poz. 63) Sąd Najwyższy przyjął, że w postępowaniu w sprawach gospodarczych powództwo wzajemne może być wytoczone w terminie określonym w art. 204 § 1 k.p.c., nie można go jednak skutecznie oprzeć na twierdzeniach, zarzutach i dowodach, które uległy prekluzji na podstawie art. 479¹⁴ § 2 k.p.c. Z kolei w wyroku z dnia 16 lipca 2004 r., I CK 41/04 (OSNC 2005, nr 7-8, poz. 136) wskazał, że art. 479¹⁴ k.p.c. jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 202 k.p.c. W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego nie była jednak rozpatrywana kwestia, czy prekluzję przewidzianą w art. 479¹⁴ § 2 k.p.c. objęte są także twierdzenia i zarzuty pozwanego podniesione w odpowiedzi na pozew złożonej z przekroczeniem terminu dwutygodniowego określonego art. 479¹⁴ § 1 k.p.c.

Jest niewątpliwe, że punktem wyjścia przy rozważaniu tego zagadnienia musi być ocena charakteru terminu do wniesienia odpowiedzi na pozew określonego w art. 479¹⁴ § 1 k.p.c. W tym przedmiocie na uwagę zasługuje pogląd Sądu Najwyższego zawarty w uzasadnieniu wyroku z dnia 16 lipca 2004 r., I CK 41/04, w którym przyjęto, że w razie złożenia po upływie terminu przewidzianego w art. 479¹⁴ § 1 pisma procesowego zawierającego zarzuty merytoryczne, należy zasadniczo uznać tę czynność za procesowo bezskuteczną (sprekludowaną). W takim przypadku powstaje sytuacja zbieżna, a nawet tożsama z sytuacją, w której pozwany w ogóle nie składa odpowiedzi na pozew (por. postanowienie z dnia 19 stycznia 2005 r., I CK 676/04, "Izba Cywilna" 2005, nr 11, s. 55).

W literaturze dominuje pogląd, że termin do wniesienia odpowiedzi na pozew określony w art. 479¹⁴ § 1 k.p.c. jest terminem ustawowym, który nie może być skrócony lub przedłużony, ale może być przywrócony. Jest to pogląd, który skład orzekający w niniejszej sprawie podziela. W konsekwencji, jego przekroczenie powoduje skutek określony w art. 167 k.p.c., a zatem należy przyjąć, że złożenie odpowiedzi na pozew po upływie terminu przewidzianego w art. 479¹⁴ § 1 k.p.c. powoduje, że odpowiedź na pozew należy traktować jako procesowo bezskuteczną. Jest to sytuacja analogiczna do tej, w której pozwany w ogóle nie złożył odpowiedzi na pozew. Termin określony w art. 479¹⁴ § 1 k.p.c. jako termin ustawowy nie może być skrócony ani przedłużony, natomiast może być przywrócony na zasadach określonych w art. 168 k.p.c.

Stwierdzenie, że niezachowanie terminu ustalonego do złożenia odpowiedzi na pozew wskazanego w art. 479¹⁴ § 1 k.p.c. pociąga za sobą następstwa wynikające z art. 167 k.p.c. i że w konsekwencji złożenie odpowiedzi na pozew po upływie tego terminu ma takie same skutki, jak niezłożenie w ogóle tej odpowiedzi, ma decydujące znaczenie dla rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia prawnego. Zgodnie z art. 479¹⁴ § 2, w odpowiedzi na pozew pozwany jest zobowiązany podać wszystkie twierdzenia, zarzuty oraz dowody na ich poparcie pod rygorem utraty prawa powoływania ich w toku postępowania, chyba że wykaże, iż ich powołanie w odpowiedzi na pozew nie było możliwe albo że potrzeba powołania wynikła później. Przewidziana w tym przepisie prekluzja oznacza, że jeśli pozwany nie przedstawił twierdzeń, zarzutów lub dowodów w odpowiedzi na pozew, nie może ich powoływać w późniejszym postępowaniu, chyba że zachodzi jeden z wyjątków wskazanych w art. 479¹⁴ § 2 zdanie pierwsze *in fine* k.p.c. Spóźnione twierdzenia sąd pomija, zaś zarzuty i dowody oddala. Jeżeli prekluzja przewidziana w art. 479¹⁴ § 2 k.p.c. ma miejsce, gdy pozwany nie powołał określonych twierdzeń, zarzutów lub dowodów w odpowiedzi na pozew, to tym bardziej następuje ona w sytuacji, w której pozwany w ogóle nie złożył odpowiedzi na pozew bądź – co jest równoznaczne z jej niezłożeniem – złożył tę odpowiedź po upływie terminu określonego w art. 479¹⁴ § 1 k.p.c.

Rekapitulując, w wypadku niezłożenia odpowiedzi na pozew albo złożenia jej po upływie terminu z art. 479¹⁴ § 1 k.p.c. sprekludowaniu ulegają wszystkie twierdzenia, zarzuty oraz dowody, chyba że pozwany wykaże iż – gdyby złożył

odpowiedź na pozew w terminie – ich powołanie nie było możliwe albo że potrzeba ich powołania powstała po upływie terminu do złożenia odpowiedzi na pozew.

Z tych względów podjęto uchwałę, jak wyżej.